

Protocol Ernstige Rekenwiskunde-problemen en Dyscalculie

In juni 2011 is het protocol Ernstige RekenWiskunde problemen en Dyscalculie (ERWD) verschenen. Dit protocol is ontwikkeld door Hogeschool Utrecht en NVORWO in opdracht van het ministerie OCW. Wat houdt het protocol in? Wat betekent het voor uw school en het handelen in de klas? Wat kan of moet ik als school doen met het protocol? Allemaal vragen die naar aanleiding van het verschijnen van het protocol gesteld kunnen worden. In dit artikel vindt u antwoord op deze vragen.

- **Samenvatting**
- **Wat is het protocol wel en niet?**
- **Aandachtspunten in het protocol**
- **Drie sporen**
- **En nu?**

Samenvatting

Het protocol ERWD is opgezet met als doel het ontwikkelen van goed rekenwiskunde-onderwijs. Preventie is een belangrijk uitgangspunt. De focus ligt op het bieden van goed rekenonderwijs aan alle leerlingen en niet alleen aan de leerlingen met ernstige rekenwiskunde problemen of dyscalculie. Het protocol gaat in op het ontwikkelen van rekenbeleid en zorgbeleid en het nauwgezet volgen van de rekenresultaten.

Daarnaast wordt aandacht besteed aan het vroegtijdig signaleren, het analyseren van het rekenen op leerlingniveau met behulp van een diagnostisch rekengesprek en het bieden van de juiste begeleiding. Ook wordt ingegaan op de didactische en organisatorische vaardigheden van de leerkracht. De manier van lesgeven en het bieden van ondersteuning wordt weergegeven in drie sporen. Naarmate leerlingen meer behoefte hebben aan ondersteuning, wordt de kwaliteit van de leerkracht belangrijker.

Verder wordt beschreven welke stappen moeten worden doorlopen om uiteindelijk te kunnen spreken van ernstige rekenwiskunde-problemen of dyscalculie.

Wat is het protocol wel en niet?

De titel doet denken aan het protocol Leesproblemen en dyslexie, dat de diagnostiek en behandeling aangeeft voor leerlingen die veel moeite hebben met lezen. Er zijn echter wel degelijk verschillen. Het protocol ERWD is opgezet met als doel

het ontwikkelen van goed rekenwiskunde-onderwijs, het afstemmen van het onderwijs op de ontwikkeling van kinderen, het voorkomen van rekenwiskunde problemen en het gericht begeleiden van leerlingen met ernstige rekenwiskunde-problemen en dyscalculie. Daarnaast gaat het protocol ook in op het ontwikkelen van rekenbeleid en zorgbeleid met betrekking tot het rekenen.

In het protocol ERWD is preventie een belangrijk uitgangspunt. De focus ligt op het bieden van goed rekenonderwijs aan alle leerlingen. Een van de uitgangspunten is de afstemming van het onderwijsaanbod op de onderwijsbehoeften van de leerlingen, verwerkt in een groepsplan. Ernstige rekenwiskunde-problemen kunnen ontstaan als er gedurende lange tijd onvoldoende afstemming wordt gerealiseerd van het onderwijsaanbod op de onderwijsbehoefte van de leerling. De rekenontwikkeling stagneert. In het protocol wordt gesproken van dyscalculie wanneer ernstige rekenwiskunde-problemen ondanks deskundige begeleiding erg hardnekkig blijven. Het gaat hier om ongeveer 2 á 3 procent van de leerlingen.

Aandachtspunten in het protocol

In het protocol wordt de nadruk gelegd op een preventieve aanpak. Er wordt veel aandacht besteed aan vroegtijdige signalering en preventie. Dit speelt in alle groepen, maar met name in groep 1/2. Leerkrachten dienen goed op de hoogte te zijn van de ontwikkeling van rekenen en wiskunde bij jonge kinderen en dienen problemen vroegtijdig te kunnen signaleren. Verder is het wenselijk dat de leerlingen in groep 1/2 elke dag ongeveer

30 minuten rekenactiviteiten krijgen aangeboden.

Om goed te kunnen signaleren is het belangrijk dat de leerkracht en/of de rekenexpert een goed diagnostisch reken-gesprek kunnen bieden. Het protocol geeft aanwijzingen hoe je zo'n diagnostisch rekengesprek kunt voeren. Ook het opstellen van rekenbeleid en het nauwgezet volgen van de ontwikkelingen van leerlingen aan de hand van het LOVS komt aan bod in het protocol.

Drie sporen

Zoals eerder gemeld staat in het protocol ERWD een hoge kwaliteit van het rekenonderwijs centraal. Om goed rekenonderwijs te kunnen bieden heeft een leerkracht didactische en organisatorische vaardigheden nodig. In het protocol wordt de manier van lesgeven en het bieden van ondersteuning in drie sporen weergegeven. Naarmate leerlingen meer behoefte hebben aan ondersteuning, wordt de kwaliteit van de leerkracht belangrijker.

Spoor 1: de leerkracht volgt de methode op de voet. Alle leerlingen krijgen les op hetzelfde gemiddelde niveau in het tempo van de methode. De leerkracht op spoor 1 ontvangt veel ondersteuning van een rekenexpert binnen de school bij het leren begeleiden van leerlingen met problemen op deelgebieden en bij het begeleiden van leerlingen met ernstige of hardnekkige problemen.

Spoor 2: de leerkracht werkt met een groepsplan en met subgroepen. De leerkracht op spoor 2 ontvangt ondersteuning van de rekenexpert bij het begeleiden van leerlingen met ernstige of hardnekkige problemen.

Spoor 3: de leerkracht werkt met een groepsplan, met subgroepen en met handelingsplannen voor individuele leerlingen. De leerlingen met ernstige of hardnekkige problemen krijgen specifiek op hen afgestemd onderwijs op basis van individuele handelingsplannen. De leerkracht ontvangt ondersteuning op maat van een rekenexpert binnen de school en eventueel van externe deskundigen bij het begeleiden van leerlingen met ernstige of hardnekkige problemen.

Om binnen de sporen goed rekenonderwijs te kunnen geven is het ook belangrijk dat de leerkracht de doelen van het rekenonderwijs kent, weet welke kennis en vaardigheden aan bod moeten komen, hoe dat moet gebeuren en in welke volgorde.

In het protocol staat een stappenplan beschreven met richtlijnen voor het handelen in de praktijk. Daarin staat ook beschreven wat nodig is om aan te sluiten bij de onderwijsbehoeften van leerlingen met ernstige rekenwiskunde-problemen en dyscalculie, maar het gaat ook in op het opzetten van rekenbeleid en het vroegtijdig signaleren en de preventie van rekenwiskunde-problemen.

Hieronder wordt het stappenplan in het kort weergegeven:

Stap 1: Rekenbeleid en zorgbeleid. De school heeft het beleidsplan rekenenwiskunde op zes onderdelen beschreven.

Stap 2: Het LOVS. De school volgt nauwlettend de ontwikkeling van de leerlingen met behulp van een operationeel leerling- en onderwijsvolgsysteem (lovs).

Stap 3: Vroegtijdige signalering en preventie van rekenwiskunde problemen. De school beschouwt preventie van rekenwiskunde-problemen als haar eerste zorg. Vroegtijdige signalering is de eerste stap naar preventie.

Stap 4: Fase groen. De leerling ontwikkelt zich gemiddeld of goed en functioneert in de grote groep. Deze fase is gekoppeld aan spoor 1, de begeleiding vindt plaats volgens aanwijzingen in de methode. Wanneer er te weinig aantoonbare vorderingen zijn gaat de leerling naar fase geel.

Stap 5: Fase geel. De leerling heeft geringe problemen op deelgebieden. Deze fase is gekoppeld aan spoor 2, de leerkracht kan differentiëren en 'spelen' met de methode. Begeleiding wordt geboden in subgroepjes die aansluit bij de onderwijsbehoeften. Wanneer er te weinig aantoonbare vorderingen zijn gaat de leerling naar fase oranje. Een leerling zit maximaal een half jaar in fase geel.

Stap 6: Fase oranje. De leerling heeft ernstige rekenproblemen op enkele of alle deelgebieden. Deze fase is gekoppeld aan spoor 3, de leerkracht voert diagnostische gesprekken, stelt individueel handelingsplan op. Er wordt individuele begeleiding passend bij de onderwijsbehoeften geboden, het team deelt samen de verantwoordelijkheid. Wanneer er te weinig aantoonbare vorderingen zijn gaat de leerling naar fase rood. Ook hier geldt; maximaal een half jaar in fase oranje.

Stap 7: Fase rood: Aanvraag extern onderzoek. De problemen van de leerling zijn hardnekkig. Het schoolteam voert de begeleiding uit, indien nodig wordt de begeleiding uitgevoerd door een externe expert.

Stap 8: Fase rood: Uitvoering extern diagnostisch onderzoek.

Stap 9: Fase rood: Begeleiding en evaluatie van de begeleiding. De school zet na extern onderzoek intensieve individuele begeleiding in.

Stap 10a: Fase oranje: ERW-indicatie. Er is geleidelijke aantoonbare vooruitgang: geen verklaring maar wel intensieve begeleiding.

Stap 10b: Fase rood: Dyscalculieverklaring. Er is geen of nauwelijks aantoonbare vooruitgang: een dyscalculieverklaring

Stap 11: Warme overdracht naar VO

En nu?

Het verschijnen van het protocol ERWD is bedoeld om het rekenonderwijs op de basisscholen in Nederland te verbeteren. Hier kunt u uw voordeel mee doen! U kunt het gebruiken om het rekenonderwijs en de rekenprestaties van uw school te verbeteren. Daarnaast geeft het protocol handvatten om (ernstige) rekenproblemen op een adequate manier te begeleiden en voldoet de school aan de criteria die nodig zijn om bij leerlingen

dyscalculie vast te stellen. U kunt er als school voor kiezen om het protocol volledig te implementeren, maar u kunt ook beginnen met een aspect uit het protocol. Bijvoorbeeld scholing voor de leerkrachten in de onderbouw ter bevordering van het preventief werken en vroegtijdig signaleren, of een scholing voor de intern begeleider in het voeren van een diagnostisch rekengesprek. Maar ook het werken met groepsplannen op het gebied van rekenen past goed in de visie van het protocol. Een andere optie is het opleiden van een collega tot rekenexpert. De rekenexpert kan andere leerkrachten ondersteunen in het begeleiden van leerlingen met ernstige rekenwiskunde-problemen.

OCGH Advies kan u ondersteunen bij het implementeren van het protocol. Daarnaast sluiten de cursussen en workshops op het gebied van rekenen ook goed aan bij het protocol ERWD. Voorbeelden van deze cursussen en workshops zijn:

- Flexibel rekenonderwijs geven in groep 3 en 4 (spoor 2 ERWD)
- Zwakke rekenaars in de bovenbouw
- Diagnostisch rekengesprek rekenen tot 20, 100 en 1000 (spoor 2 en 3 ERWD)
- Getalbegrip bij kleuters: een workshop voor leerkrachten groep 1 en 2 (spoor 2 ERWD)
- Opleiding tot rekenspecialist (spoor 3 ERWD)

Wij kunnen natuurlijk ook een bijeenkomst verzorgen waarin u meer informatie krijgt over de inhoud van het protocol en de mogelijkheden ervan voor uw school. Denk hierbij aan een teambijeenkomst, een directieoverleg of een IB-netwerkbijeenkomst.

Professionele ondersteuning

Voor professionele ondersteuning of meer informatie over het protocol ERWD of het cursusaanbod kunt u contact opnemen met een van onze rekenspecialisten.

Drs. Marian Calis
m.calis@ocghadvies.nl

Drs. Marleen van der Logt
m.v.d.logt@ocghadvies.nl

Drs. Karen van Hulten
k.v.hulten@ocghadvies.nl

Drs. Boukje Jansen
b.jansen@ocghadvies.nl

Drs. Hanna Elbers
h.elbers@ocghadvies.nl

Martijn van Grootel, MSc
m.v.grootel@ocghadvies.nl

Telefonisch zijn deze adviseurs te bereiken op nummer:
0492 - 53 88 55